

گزارش

نازنین رزاقی مهر

روزنامه نگار

بر اساس آخرین آمارهای اعلام شده توسط مرکز آمار ایران در زمینه تولید ناخالص داخلی و نیروی کار، بیشترین سهم تولید متعلق به بخش صنعت و بیشترین سهم اشتغال به بخش خدمات تعلق دارد.

آخرین بررسی‌های آماری از رشد اقتصادی و وضعیت نیروی کار در تابستان سال جاری نشان می‌دهد که بخش صنعت نسبت به سایر بخش‌های اقتصاد بهره‌ورتر عمل کرده است. به طوری که سهم تولید این بخش نسبت به اشتغالی که در تابستان داشته بسیار بالاتر بوده است.

در اقتصاد سه بخش عمده شامل کشاورزی، صنعت و خدمات وجود دارد. در اقتصادهای در حال توسعه، بخش کشاورزی بخش بزرگی از تولید را به خود اختصاص می‌دهد. بر اساس مطالعات انجام شده، هرچه یک کشور در مسیر توسعه حرکت کند کشاورزی پیشرفته‌تر شده و سهم بخش صنعت بزرگ‌تر می‌شود. با این حال، بررسی‌ها حاکی از آن است که در کشورهای توسعه‌یافته، بخش خدمات بزرگ‌ترین سهم را به خود اختصاص می‌دهد. بر اساس آمارهای اعلامی توسط مرکز آمار ایران، سهم بخش صنعت از تولید ناخالص داخلی با احتساب نفت معادل ۵۲.۳ درصد بوده است. بخش کشاورزی یکی دیگر از بخش‌های اقتصاد است که با وجود سهم ۱۴.۵ درصدی از اشتغال در تابستان امسال، سهم کمتری از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده است. بر اساس آمارها سهم بخش کشاورزی از تولید در تابستان امسال حدود ۱۱ درصد بوده است. در نهایت، آخرین بخش مربوط به خدمات است. سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی ۳۶.۷ درصد بوده است. همچنین بر اساس آمارها سهم بخش خدمات از اشتغال کل کشور معادل ۵۲.۱ درصد بوده که نشان می‌دهد این بخش بیشترین میزان نیروی کار را در خود جای داده است.

تغییر ترکیب بازار کار در ۲۰ سال اخیر

بر اساس گزارش‌ها، تولید ناخالص داخلی کشور از سه بخش صنعت، کشاورزی و خدمات تشکیل می‌شود. از همین‌رو جمعیت شاغل ایران در یکی از این سه بخش مشغول به کار هستند. سهم بخش‌ها از اشتغال به معنی نسبت جمعیت شاغل در هر بخش به کل شاغلان کشور است. همچنین به دلیل ماهیت فصلی بازار کار، مقایسه‌ها و تحلیل‌ها بر اساس فصل‌های یکسان انجام می‌شود. از

گزارش

بخش خدمات به‌طور پیوسته در حال افزایش سهم خود از اشتغال در سال‌های اخیر بوده است. این امر منعکس‌کننده تغییرات عمیق در اقتصادهای جهانی، فناوری‌ها و احتمالاً تغییر در اولویت‌های انتخاب شغل است. اما باید دید دلایل افزایش سهم بخش خدمات از اشتغال چیست؟

مطالعات انجام شده بیانگر آن است که رشد بخش خدمات در درجه اول به تحولات ساختاری در اقتصادها نسبت داده می‌شود که ناشی از پیشرفت‌های تکنولوژیکی، شهرنشینی و تغییر تقاضای مصرف‌کننده است. با توسعه اقتصادها، آن‌ها از کشاورزی به صنعت و سپس به خدمات انتقال می‌یابند. در اقتصادهای توسعه‌یافته، بهره‌وری کشاورزی و صنعتی به دلیل اتوماسیون و مکانیزاسیون افزایش یافته که منجر به کاهش نیاز به نیروی کار در این بخش‌ها شده و در نتیجه، کارگران به بخش خدمات نقل‌مکان کرده‌اند.

در این میان، پیشرفت تکنولوژی نیز نقش بسزایی داشته است. ظهور پلتفرم‌های دیجیتال و هوش مصنوعی، فرصت‌های شغلی جدیدی را در حوزه فناوری اطلاعات، تجارت الکترونیک و خرده‌فروشی آنلاین ایجاد کرده است. به‌عنوان مثال کشورهایمانند هند و فیلیپین به دلیل تقاضای جهانی، شاهد رشد سریع مشاغل خدمات‌محور مانند پشتیبانی مشتری، خدمات فناوری اطلاعات و عملیات پشتیبان بوده‌اند.

این در حالی است که شهرنشینی بیشتر به گسترش بخش خدمات دامن زده است. شهرها قطبی برای صنایع، مراقبت‌های بهداشتی، آموزش و سرگرمی محسوب می‌شوند و نیروی کار زیادی را جذب می‌کنند. علاوه بر این، افزایش درآمدها، هزینه‌های مصرف‌کننده را به سمت خدماتی مانند صنعت غذا، سفر و حوزه سلامتی سوق داده و باعث افزایش اشتغال در این بخش‌ها شده است. تغییرات جمعیتی، مانند پیری جمعیت در کشورهای

بررسی سهم بخش‌های مختلف اقتصاد از اشتغال

خدمات همچنان پیشتاز است

۸۴ درصد از اشتغال، پس از خدمات، به ترتیب صنعت و کشاورزی قرار گرفته‌اند.

بررسی داده‌های مرکز آمار نشان می‌دهد در ۲۰ سال اخیر سهم اشتغال افراد در سه بخش اصلی اقتصاد متحول شده است. گزارش‌ها بیانگر آن است که در سال ۸۴ از هر ۱۰۰ فرد شاغل در بازار کار، ۴۵ نفر در بخش خدمات، ۳۱ نفر در بخش صنعت و ۲۴ نفر در بخش کشاورزی مشغول به کار بوده‌اند. این در حالی است که در سال جاری بالغ بر نیمی از افراد در بخش خدمات فعالیت داشته‌اند. همچنین شاغلان بخش کشاورزی به زیر ۱۵ نفر رسیده است. اشتغال در بخش صنعت نیز به ۳۳ درصد افزایش یافته است. طبق شواهد آماری، سهم هریک از بخش‌ها از اشتغال افراد یکسان نبوده و در گذر زمان تحولاتی را تجربه کرده است. به بیان دقیق‌تر از سال ۱۳۸۴ تا سال ۱۴۰۲ سهم اشتغال افراد در بخش کشاورزی کمتر شده و خدمات محبوبیت بیشتری پیدا کرده است.

بر مبنای داده‌ها، از سال ۱۳۸۴ تا پایان امسال سهم اشتغال ایرانیان در بخش‌های مختلف اقتصادی متحول شده است. در سال ۸۴ تقریباً از هر چهار ایرانی یک نفر در بخش کشاورزی مشغول به کار بوده است. به بیان دیگر سهم کشاورزی از اشتغال در بخش‌های اقتصادی معادل ۲۴٫۲ درصد بوده است. همچنین در این برهه زمانی، صنعت سهم ۲۰ درصدی از اشتغال افراد را به خود اختصاص داده است. بخش خدمات نیز با سهم ۴۵٫۴ درصدی، بیشترین سهم از اشتغال ایرانیان را در سال

روند اشتغال و چشم‌انداز آینده بخش خدمات

پیشرفته و مهارت‌های تخصصی نیاز دارند. - نیروی کار با مهارت متوسط: مشاغل این دسته شامل نقش‌های اداری، نمایندگان خدمات مشتریان و افراد حرفه‌ای ماهر مانند تکنسین‌هاست. بسیاری از این موقعیت‌ها به آموزش حرفه‌ای یا سطحی از تحصیلات متوسطه نیاز دارند. - نیروی کار با مهارت کم: کارگران خرده‌فروشی‌ها، پیش‌خدمت‌ها، پرسنل تحویل غذا و نظافتچیان این بخش را نمایندگی می‌کنند. این نقش‌ها اغلب به تحصیلات عالی‌ه نیاز ندارند اما برای عملکرد روزمره اقتصاد حیاتی هستند.

محبوب‌ترین مشاغل بخش خدمات

ظهور اقتصاد دیجیتال باعث شده بسیاری به دنبال مشاغل در زمینه فناوری اطلاعات و توسعه نرم‌افزار باشند. علاوه بر این، نقش‌های خلاقانه در بازاربای دیجیتال، تولید محتوا و طراحی محبوبیت پیدا کرده‌اند. اقتصاد گیگ به‌خصوص افرادی را که در پی ترتیبات کاری

اشتغال

اشتغال در بخش کشاورزی بوده است؛ چراکه کشاورزان به سمت بخش خدمات سوق پیدا کرده‌اند و صنعت تقریباً سهم ثابتی از اشتغال افراد داشته است.

چالش‌های توسعه در بخش خدمات

یکی از علل رشد کسب‌وکارهای خدماتی، کاهش ریسک ایجاد این مشاغل است و افراد با کمترین هزینه می‌توانند اقدام به راه‌اندازی مشاغل خدماتی کنند. حمید حاج‌اسماعیلی، کارشناس بازار کار معتقد است: «بیشتر افرادی که به مشاغل تولیدی گرایش دارند از دیربازده بودن، سرمایه‌گذاری بالا و محدودیت‌ها و موانع پیش روی تولید اطلاع دارند و تأمین نقدینگی، رقابت بازار و شرایط اقتصادی از جمله این شرایط است.» او می‌گوید: «بسیاری از افرادی که تمایل دارند زودتر به درآمد برسند از مشکلات راه‌اندازی یک کارگاه تولیدی باخبرند. به همین دلیل به سمت کسب و کارهای خدماتی می‌روند؛ چون سرمایه‌گذاری بالایی نمی‌خواهد و ریسک ایجاد این نوع کسب و کارها پایین است.»

تحلیل این کارشناس بازار کار از رشد اشتغال بخش خدمات در مقایسه با بخش‌های صنعت و کشاورزی این است که هزینه ایجاد شغل در بخش صنعت، گران‌تر است و به دلیل استفاده از ماشین‌آلات، نیروی انسانی کمتر به کار گرفته می‌شود. در بخش کشاورزی هم به دلیل خشکسالی‌های اخیر، فصلی بودن برخی فعالیت‌های مرتبط با کشت و مکانیزه‌شدن عمده فعالیت‌ها، بخشی از نیروهای کار عملاً دچار بیکاری می‌شوند؛ لذا بخش خدمات به دلیل تنوع فعالیت، هزینه و سرمایه کم و ریسک پایین‌تر نسبت به دو بخش صنعت و کشاورزی مطلوبیت بیشتری برای کارجویان دارد.

همراه با گسترش تکنولوژی و ظهور فناوری‌های جدید، سبک زندگی افراد و ماهیت بسیاری از مشاغل تغییر کرده است. در حال حاضر بخش خدمات نسبت به دیگر بخش‌های اقتصادی از ظرفیت و پتانسیل بیشتری در حوزه اشتغال و جذب کارجویان به بازار کار برخوردار است و می‌تواند یک بستر مناسب برای حضور در عرصه فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی به‌شمار رود.

بر اساس گزارش‌ها، با وجود بالا بودن ظرفیت‌های اشتغال در بخش خدمات و تأثیرگذاری آن بر اقتصاد، نباید از نظر دور داشت که مشاغل خدماتی در مواجهه با شرایط بحرانی و شوک‌های اقتصادی نظیر پاندمی کووید از ثبات و پایداری لازم برخوردار نیستند. بی‌تردید ایجاد تعادل در بازار کار، نیازمند همراهی بخش‌های صنعت و کشاورزی در کنار بخش خدمات است و ضرورت دارد تا از ظرفیت همه بخش‌ها در عرصه اشتغال و فعالیت‌های اقتصادی بهره‌برداری شود.

انعطاف‌پذیر هستند، جذب کرده است.

مراقبت‌های بهداشتی و خدمات اجتماعی به دلیل افزایش تقاضا از سوی جمعیت سال‌خورده و افزایش آگاهی بهداشتی همچنان به جذب کارگران می‌پردازد. مهمان‌داری و گردشگری همچنان کارفرمایان اصلی این بخش هستند و بسیاری از آن‌ها در مدیریت هتل، برنامه‌ریزی رویدادها و هنرهای آشپزی نقش دارند. آموزش و پرورش و آموزش حرفه‌ای هم گسترش یافته و تقاضا برای آموزش‌دهندگان این بخش زیاد است.

با این توضیحات باید گفت آینده بخش خدمات با نوآوری‌های تکنولوژیکی مداوم، روندهای جمعیتی و ملاحظات زیست‌محیطی شکل می‌گیرد. اتوماسیون و هوش مصنوعی به تغییر مشاغل به‌ویژه در خدمات مشتری، تدارکات و وظایف اداری ادامه خواهد داد. در حالی که این ممکن است تقاضا برای برخی از نقش‌های کم‌مهارت را کاهش دهد، فرصت‌هایی را در توسعه فناوری، مدیریت هوش مصنوعی و نوآوری دیجیتال ایجاد می‌کند. در همین حال با تغییر ترکیب جمعیتی، بخش‌های مراقبت‌های بهداشتی و مراقبت از سالمندان به دلیل پیری جمعیت در سراسر جهان گسترش بیشتری خواهند یافت.

به واسطه کار از راه دور و کوچ‌نشینی دیجیتال که با همه‌گیری کرونا تسریع شد، احتمالاً نقش‌های سنتی ادامه می‌یابد و به تدریج فعالیت کاری مبتنی بر حضور در دفتر کار را تغییر می‌دهد. علاوه بر این، اقتصاد گیگ و فریلنسی به رشد خود ادامه خواهد داد و به کارگران، انعطاف‌پذیری و فرصت‌های متنوعی را ارائه می‌دهد.

در نتیجه، سهم فزاینده بخش خدمات از اشتغال منعکس‌کننده یک تعامل پویا از توسعه اقتصادی، نوآوری فناوری و تغییرات اجتماعی است. با نیروی کار متنوع و فرصت‌های در حال گسترش، این بخش آماده است تا به‌عنوان سنگ بنای اقتصادهای مدرن باقی‌بماند و با پرداختن به چالش‌های نوظهور در بخش اشتغال، رشد پایدار و اشتغال عادلانه را در سال‌های آینده تضمین کند.

atiyeno.ir

خبر

نهاد دولت

و مسئله توزیع نیروی کار

سه بخش اصلی اقتصادی - کشاورزی، صنعت و خدمات - به یکدیگر وابسته هستند. کشاورزی مواد خام و امنیت غذایی را فراهم می‌کند، صنعت مواد را به محصول تبدیل می‌کند و خدمات تجارت، نوآوری و زیرساخت را تسهیل می‌کند. توسعه نابرابر در این بخش‌ها اغلب منجر به ناکارآمدی نیروی کار، نابرابری‌های شهری و روستایی و آسیب‌پذیری‌های اقتصادی می‌شود. دولت‌ها نقشی محوری در اجرای سیاست‌هایی دارند که تضمین می‌کنند این بخش‌ها مکمل یکدیگر باشند و در ایجاد یک اقتصاد قوی نقش داشته باشند.

در مقابل توزیع متوازن نیروی کار ثبات اقتصادی را تضمین می‌کند، بیکاری را کاهش می‌دهد و نابرابری‌های منطقه‌ای را به حداقل می‌رساند. در سطح جهانی، نیروی کار در قرن گذشته از کشاورزی به صنعت و خدمات تغییر کرده است.

با این حال، سیاست‌گذاری در توزیع نیروی کار همچنان یک چالش پیچیده برای ایران است که نیازمند تعادل بین اولویت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است. در این میان، دولت همواره نقش مهمی در توزیع نیروی کار در بخش‌های مختلف صنعت، خدمات و کشاورزی از طریق برنامه‌ریزی مرکزی، یارانه‌ها و سیاست‌های اقتصادی ایفا کرده اما با چالش‌های متعددی مواجه است.

در سال‌های اولیه پس از انقلاب، دولت برای تأمین امنیت غذایی و کاهش اتکاب به واردات، توسعه کشاورزی را در اولویت قرار داد. برنامه‌هایی مانند توزیع مجدد زمین و یارانه برای نهاده‌های کشاورزی (بذر، کود) با هدف تشویق نیروی کار در این بخش انجام شد. در سال‌های اخیر اما مهاجرت شهری و افزایش دستمزدها در بخش‌های صنعتی و خدماتی منجر به کمبود نیروی کار در کشاورزی شده است.

بسیاری از مناطق روستایی نیز از زیرساخت‌های ناکافی و کمبود آب رنج می‌برند که باعث دلسردی بیشتر نیروی کار کشاورزی پایدار می‌شود و افراد را به سمت مشاغل صنعتی و خدماتی سوق می‌دهد. همچنین دولت در طول تاریخ صنایع کلیدی مانند نفت، گاز، فولاد و پتروشیمی را کنترل کرده است. شرکت‌های دولتی بخش قابل توجهی از نیروی کار صنعتی را جذب کرده‌اند. در سال‌های اخیر نیز، تلاش‌هایی برای ارتقای مشارکت بخش خصوصی صورت گرفته اما ناکارآمدی ساختاری در شرکت‌های دولتی، رشد بخش خصوصی را محدود کرده است. این چالش‌ها تنها به حوزه داخلی محدود نشده است. تحریم‌های خارجی به‌طور چشمگیری بر تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی تأثیر گذاشته و منجر به کاهش فرصت‌های شغلی و ناکارآمدی در تخصیص نیروی کار شده است. از سوی دیگر بخش خدمات از جمله آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و خرده‌فروشی بخش فزاینده‌ای از نیروی کار را جذب کرده‌اند. گسترش خدمات عمومی به‌ویژه پس از انقلاب، اشتغال قابل توجهی در بخش‌هایی مانند آموزش و بهداشت و درمان ایجاد کرد. البته اتکای بیش از حد به مشاغل دولتی و ناکارآمدی در ارائه خدمات، انگیزه شغلی را در بین کارگران این بخش کم کرده است. احتمال بیکاری و عدم تناسب تحصیلات با موقعیت‌های شغلی در این بخش متداول است.

چنانکه اشاره شد تعادل بین کشاورزی، صنعت و خدمات برای رشد اقتصادی پایدار و توزیع عادلانه نیروی کار حیاتی است. کشاورزی اغلب به‌عنوان پایه و اساس اقتصادها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه عمل می‌کند. سیاست‌ها باید بر مدرن‌سازی این بخش متمرکز شوند تا آن را مولدتر کند. سرمایه‌گذاری در فناوری‌های مرتبط با تجهیزات بخش کشاورزی، توسعه مهارت‌ها، تنوع محصولات و تقویت زیرساخت‌هایی برای اتصال کشاورزان به بازارهای توان به افزایش سهم این بخش در اشتغال کمک کرد. به همین شکل، یک بخش صنعتی پر جنب و جوش نیازمند ایجاد مناطق آزاد با مشوق‌های مالیاتی و زیرساخت برای جذب شرکت‌های تولیدی است. ارائه کمک‌های مالی و آموزش به بنگاه‌های کوچک و متوسط برای ایجاد شغل بسیار مهم است. این اقدامات می‌تواند یک پایگاه صنعتی پویا ایجاد کند و دستمزد بالاتر و شرایط کاری بهتر را در مقایسه با کشاورزی سنتی ارائه دهد. اما برای ایجاد توازن در بخش‌های مختلف، نباید از بخش خدمات غافل شد. با بلوغ اقتصادها، خدمات به محرک مهم اشتغال و رشد تولید ناخالص داخلی تبدیل می‌شود. برای به حداکثر رساندن پتانسیل این بخش باید زیرساخت‌های دیجیتال را تقویت کرد. یک بخش خدمات قوی نه‌تنها نیروی کار را جذب می‌کند، بلکه باعث ایجاد نوآوری و تنوع اقتصادی می‌شود.